

СУПЕРВІЗІЯ – СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДТРИМКИ Й РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Вознюк А. В.

*Комунальний заклад «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
allavoznik@ukr.net*

Сучасна освіта переживає період активних змін і розвитку, спрямованих на вдосконалення методів викладання та підвищення якості освітнього процесу. У цьому контексті супервізія стає невід'ємним інструментом професійної підтримки та розвитку педагогічних працівників. Актуальність теми супервізії визначається кількома ключовими факторами. По-перше, зростаючі вимоги до освітніх стандартів та очікування суспільства щодо знань і вмінь учнів спонукають педагогічних працівників до постійного професійного зростання та адаптації до нових викликів. Супервізія надає педагогічним працівникам необхідну підтримку, допомагаючи їм ефективно реагувати на зміни в освітньому середовищі, впроваджувати інноваційні методи та вдосконалювати свої професійні компетенції. Практичні психологи закладів освіти сьогодні відіграють ключову роль у створенні безпечного психологічного середовища, забезпеченні стійкості учасників освітнього процесу, адаптації навчання до умов воєнного часу, в також психологічній готовності педагогічних працівників до професійному вдосконаленні та особистісному зростанні.

Мета статті – розкрити зміст та специфіку проведення супервізії для педагогічних працівників.

Супервізія, як структурний механізм професійного розвитку, історично виникла у сферах соціальної роботи, психології та медицини. Її першочерговою метою було забезпечення якості надання послуг, дотримання етичних норм та підтримка фахівців, які працюють у високому емоційному навантаженні. Сучасні тенденції, що спостерігаються в українській та міжнародній практиці, демонструють стійку інтеграцію супервізії у систему освіти. Цей процес є частиною ширшого руху до забезпечення безперервного професійного розвитку, пропонуючи структурований, рефлексивний простір, який принципово відрізняється від традиційних форм підвищення кваліфікації.

Вперше поняття супервізія з'явилося на початку ХХ століття у сфері соціальної роботи у США. Термін «супервізія» походить від англійського «supervision», що перекладається як «спостерігати зверху», «наглядати», «бачити ширше» та означає «акт спостереження, контролю за людиною або діяльністю з метою переконатися, що все робиться правильно, безпечно тощо»; це інструмент професійної підтримки та

професійного розвитку, що передбачає комплекс заходів із навчально-методичного супроводу педагогічних працівників в умовах реалізації завдань Нової української школи; комплекс заходів з надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам, що сприятиме вдосконаленню їх професійної діяльності та професійному розвитку.

У найбільш загальному розумінні супервізія означає допомогу, підтримку більш досвідченого професіонала менш досвідченому колезі.

Мета супервізії – сприяти підвищенню ефективності професійної діяльності педагога, розвивати його рефлексивну компетентність, допомагати в пошуку ресурсів та створенні безпечного простору для обговорення професійних труднощів, тобто підтримати професійний розвиток педагога через рефлексію власного досвіду; здійснення комплексу заходів із професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам закладів освіти згідно з вимогами професійних і освітніх стандартів.

Поняття супервізії закріплено в деяких нормативних актах українського законодавства. Зокрема Наказом Міністерства освіти і науки України № 855 від 14.06.2024 затверджено Порядок надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії). Відповідно до Порядку «супервізія – комплекс заходів з надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам на добровільних засадах, що сприятиме вдосконаленню їх професійної діяльності та професійному розвитку». Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» «супервізія – професійна підтримка працівників, які надають соціальні послуги, спрямована на подолання професійних труднощів, аналіз та усунення недоліків, вдосконалення організації роботи, стимулювання мотивації до роботи, дотримання етичних норм та стандартів надання соціальних послуг, запобігання виникненню професійного вигорання, забезпечення емоційної підтримки».

У багатьох країнах Америки та Європи супервізія є обов'язковою частиною педагогічної практики. Україна поступово адаптує ці підходи до своєї системи освіти. Це необхідність для педагогічних працівників у зв'язку з:

– реформою Нової української школи, яка вимагає нових педагогічних стратегій, упровадження діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів, використання нових методів та технологій, а супервізія допомагає вчителям ефективно адаптуватися до змін;

– реалізацією Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року – дедалі більше шкіл працює в інклюзивному середовищі, тож учителям потрібна професійна підтримка в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами;

– важкими умовами праці під час повномасштабної війни, що значно

впливають на вчителів і учнів, створюючи ситуації, коли може бути складно впоратися без зовнішньої підтримки тощо.

У практиці Нової української школи, згідно з методичними рекомендаціями МОН (2024 р.), та у Порядку визначені три можливі форми проведення супервізії за способом організації: очна, дистанційна та очно-дистанційна.

Індивідуальна супервізія – це зустріч супервізора з одним педагогом, яка спрямована на глибоке осмислення професійних труднощів, рефлексію досвіду та пошук шляхів розвитку. Така форма доцільна, коли педагог потребує особистої підтримки або переживає професійне виснаження.

Групова супервізія передбачає участь кількох педагогів (зазвичай від п'яти до десяти). Під керівництвом супервізора учасники обговорюють педагогічні випадки, діляться досвідом, розвивають навички аналізу, взаємної підтримки та співпраці. Ця форма допомагає створювати в колективі атмосферу відкритості, довіри та взаємодопомоги.

Дистанційна (онлайн-супервізія) проводиться за допомогою цифрових платформ – Zoom, Google Meet, Teams тощо. Такий формат забезпечує можливість участі педагогів із різних регіонів і особливо актуальний у періоди дистанційної роботи або під час війни. Онлайн-супервізія має таку саму структуру, як очна, але потребує більшої уваги до правил спілкування та емоційного комфорту.

Ефективність супервізії у педагогічній сфері ґрунтується на реалізації трьох взаємопов'язаних функцій:

Формативна/Навчальна (Formative): Ця функція зосереджена на професійному зростанні. Вона слугує для придбання нових знань, розширення та вдосконалення наявних знань і навичок. Вона включає вдосконалення і рефлексію щодо власної роботи та заохочує фахівця до знайомства з іншими організаційними формами і методами роботи. Супервізійний процес, як засіб професійного розвитку, активно сприяє формуванню професійної рефлексії.

Реставративна/Підтримуюча (Restorative): Ця функція є критично важливою для попередження емоційного вигорання. Вона забезпечує захищене середовище, де фахівець може опрацювати стресові події та емоційні проблеми, пов'язані з його професійною діяльністю. Супервізія підтримує емоційне благополуччя фахівців, що має вирішальне значення в умовах реформ та високого тиску.

Нормативна/Адміністративна (Normative): Ця функція забезпечує контроль якості професійної діяльності та її відповідність встановленим стандартам. Вона спрямована на підвищення якості надання послуг. У цьому контексті супервізор іноді виступає і як адміністратор, гарантуючи, що професійна взаємодія відповідає етичним та професійним вимогам.

У сучасній освітній практиці застосовуються різні моделі супервізії залежно від цілей, потреб педагогів і контексту.

Освітня (навчальна) модель спрямована на розвиток професійних знань і вмінь педагога. Супервізор виступає як наставник, допомагає осмислити нові методики, оцінює ефективність практики, сприяє вдосконаленню педагогічних підходів.

Підтримувальна (емоційна) модель орієнтована на стабілізацію емоційного стану педагога, профілактику професійного вигорання. Супервізор створює безпечне середовище, де педагог може відкрито говорити про труднощі, відновити власні ресурси.

Рефлексивна (розвивальна) модель ґрунтується на усвідомленні власних дій, мотивів і установок. Вона допомагає педагогу бачити причини професійних труднощів і знаходити внутрішні рішення. Супервізор у цьому процесі виступає партнером у діалозі, який стимулює роздуми, а не дає готових відповідей.

Коучингова модель базується на принципах партнерства й активного розвитку потенціалу педагога. Супервізор ставить запитання, які допомагають визначити цілі, ресурси й шляхи досягнення бажаного результату.

Системна (інституційна) модель розглядає діяльність педагога у контексті освітнього середовища. Вона сприяє узгодженню індивідуальних цілей педагога з місією закладу, розвитку командної взаємодії та організаційної культури.

У методичних рекомендаціях Українського інституту розвитку освіти зазначено, що найефективнішою є комбінація освітньої, підтримувальної та рефлексивної моделей супервізії.

Цикл супервізії (Supervision Cycle) складається з трьох етапів:

Перший етап (підготовчий) передбачає здійснення супервізантом самооцінювання професійної діяльності, визначення напрямів професійного розвитку чи педагогічних проблем; формування плану та графіку здійснення циклу супервізії; вибір форм та методів здійснення супервізії.

Другий етап (основний) передбачає реалізацію плану здійснення супервізії за узгодженим графіком; коригування плану здійснення циклу супервізії та графіка (за потреби).

Третій етап – заключний, який передбачає: анкетування супервізанта для отримання зворотного зв'язку та подальшого планування заходів з надання професійної підтримки та допомоги (за потреби); складання супервізором документації за результатами циклу супервізії; звіт про здійснення супервізії.

Супервізійна сесія (Supervision Session): Період, протягом якого супервізор здійснює визначений комплекс заходів для надання професійної підтримки супервізанту. Вона є основною частиною

основного етапу циклу супервізії.. Сесія сама по собі є циклом, що складається із взаємопов'язаних компонентів:

1. Планування: обговорення пріоритетів, цілей та спільне планування уроків для спостереження.

2. Спостереження та вивчення робочої документації: супервізор спостерігає за практикою супервізанта (уроками, заняттями) та аналізує робочу документацію (навчальні програми, планування, портфоліо).

3. Осмислення (бесіда за підсумками спостереження): обговорення результатів спостережень, спільний аналіз причинно-наслідкових зв'язків та визначення ефективних/неєфективних стратегій.

4. Практичні поради та їх застосування: надання супервізором конкретних порад щодо удосконалення професійної діяльності.

5. Рефлексивний аналіз: підведення підсумків спільної роботи, рефлексія супервізанта щодо результатів застосування порад та обговорення довгострокових цілей.

Процедура надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам ґрунтується на основоположних принципах. Ці принципи виступають як норми і правила, якими керуються супервізор і супервізанти при організації та проведенні супервізії:

1. Людиноцентризм (людиноцентричність): взаємодія суб'єктів супервізії (супервізора та супервізанта) базується на цінностях, обліку професійних потреб кожного з них, фокусуванні уваги на індивідуальних пріоритетах професійного розвитку.

2. Доступність: полягає в доцільності відбору змісту, форм, методів супервізії, їх відповідності потребам, запитам та досвіду учасників.

3. Відповідальність: передбачає відповідальне ставлення учасників супервізії до виконання поставлених завдань.

4. Академічна доброчесність: забезпечує дотримання учасниками норм та правил професійної етики, законодавства про авторське право, надання достовірної інформації та об'єктивність оцінювання результатів. При використанні практик інших педагогів обов'язково слід дотримуватись цього принципу.

5. Добровільність: супервізія здійснюється лише за згодою всіх сторін.

6. Академічна свобода: надає супервізору та супервізанту свободу у виборі змісту, форм та методів здійснення етапів супервізії.

7. Об'єктивність: важливо, щоб учасники об'єктивно та неупереджено ставилися до потреб, можливостей та результатів діяльності один одного.

8. Гуманізм та демократизм: формують ядро позитивної взаємодії всіх учасників супервізії, складовими якого є цінності, честь та гідність особистості, прийняття різноманітності, можливість висловлювати

власну думку та приймати думку інших, а також відсутність дискримінації.

9. Сприяння навчанню протягом життя: супервізія допомагає професійно зростати та сприяє навчанню протягом життя як супервізанту, так і супервізору.

Відкритість.

Партнерство.

Довіра та психологічний комфорт.

Переваги супервізії в освіті полягають у:

Професійному розвитку та майстерності

10. Покращення компетентності: супервізія допомагає вчителям розвивати методичні навички та краще розуміти свою діяльність.

11. Підвищення впевненості: допомагає педагогам усвідомити власні сильні сторони та знайти вихід із складних ситуацій, а не просто отримати готові рішення.

12. Розвиток критичного мислення: дозволяє розвинути критичне ставлення до результатів своєї роботи та звіритися з колегами.

13. Нові підходи: вчителі отримують нові інструменти та підходи до роботи з учнями, особливо в умовах інклюзивної освіти.

Емоційній підтримці та благополуччі

Запобігання вигоранню: Допомагає виявити причини стресу та розробити стратегії для відновлення балансу між професійним та особистим життям.

Зниження емоційного перевантаження: Створює безпечний простір для обговорення складнощів та сумнівів без страху бути оціненим.

Підтримка колег: Групова супервізія сприяє розвитку командного духу та дозволяє обмінюватися досвідом і переживаннями.

Вдосконаленні освітнього процесу

Покращення якості викладання. Супервізія сприяє підвищенню загальної якості викладання.

Здійснення інновацій: Допомагає впроваджувати зміни відповідно до нових освітніх стандартів (наприклад, у Новій українській школі).

Забезпечення відповідності: Допомагає привести освітні практики у відповідність до принципів реформи освіти.

Висновки. Враховуючи дані обставини, особливо актуальним є підвищення професійної компетентності практичних психологів щодо здійснення комплексного психологічного супроводу педагогічних працівників та інших учасників освітнього процесу в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти з урахуванням впливу воєнного стану на організацію освітнього процесу в закладах освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про соціальні послуги». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

2. Наказ Міністерства освіти і науки України № 855 від 14.06.2024 «Про затвердження Порядку надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1201-24#Text> (дата звернення 17.10.2025).
3. Наказ Міністерства освіти і науки України № 1437 від 04.11.2025 «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації практичних психологів закладів загальної середньої освіти «Комплексна психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах реалізації державного стандарту базової середньої освіти». URL: <https://drive.google.com/file/d/11m5dakquvggxe8wppoti-6gfgf9hm0j/view>
4. Запорожцева Ю. С. Стратегія супервізії (наставництва) як підтримка професійного розвитку сучасного педагога. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69, т. 1. С. 70–73.
5. Іванюк І. Супервізія та інтервізія в школі: дієві засоби від професійного вигорання вчителів. *Сучасна школа України*. 2018. № 10. С. 40–44.
6. Івашнова С. В. Супервізія в діяльності освітнього тренера. *Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 3. С. 96–107.
7. Стягунова О. Супервізія як інструмент розвитку професійної саморефлексії. УІРО. 2024. 13 с.
8. Стягунова О. Принципи, форми та методи супервізії. УІРО. 2024. 14 с.
9. Супервізори допомагатимуть педагогам НУШ втілювати ідеї та не вигорати. URL: <https://nus.org.ua/news/supervizory-dopomagatymut-pedagogamnush-vtilyuvaty-ideyi-ta-ne-vygoraty/>.
10. Типове положення про проведення супервізії впровадження Концепції «Нова українська школа» / уклад.: Н. І. Клокар, О. В. Нікулочкіна. Київ, 2018. 6 с. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/12/SUPERVIZIYAPOLOZHENN-2.pdf>

МЕХАНІЗМИ ДІЇ НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ПСИХОКОРЕКЦІЇ У ГЛИБИННОМУ ПІЗНАННІ ПСИХІКИ

Галушко Л. Я., Дерполюк О. Є.

*Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький)
L.Y.Halushko@cuspu.edu.ua, derpoliuk.study@gmail.com*

У сучасних умовах зростає потреба у поглибленому вивченні внутрішньопсихічних процесів особистості, оскільки соціокультурні трансформації, зростання психологічного навантаження та інтенсивність міжособистісних комунікацій актуалізують приховані суперечності психіки людини. Аналіз сучасних психокорекційних практик засвідчує, що свідомі форми самопрезентації не забезпечують належного доступу до заданих внутрішніх змістів, представлених неусвідомлюваною поведінковою реакцією. Саме пралогічність психіки, що функціонує за законами несвідомого, містить ранні об'єктні зв'язки, залишається прихованою за вербальними раціоналізаціями, захисними нашаруваннями та соціально зумовленими формами